

Sygn. akt IX Ca 443/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 września 2017 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie IX Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Bożena Charukiewicz (spr.)
Sędziowie:	SO Dorota Ciejek SO Krystyna Skiepmo
Protokolant:	sekr. sądowy Agnieszka Najdrowska

po rozpoznaniu w dniu 28 września 2017 r. w Olsztynie na rozprawie

sprawy z powództwa A. M.

przeciwko Towarzystwu (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w W.

o zapłatę

oraz z powództwa M. Z.

przeciwko Towarzystwu (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego od wyroku Sądu Rejonowego w Nidzicy

z dnia 21 lutego 2017 r., sygn. akt I C 37/16,

I. prostuje zaskarżony wyrok w ten sposób, że w jego komparycji wykreśla słowo (...);

II. oddala apelację;

III. zasądza od pozwanego na rzecz każdej z powódek kwoty po 450 zł (czteryście pięćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Dorota Ciejek Bożena Charukiewicz Krystyna Skiepmo

Sygn. akt IX Ca 443/17

UZASADNIENIE

Powódka A. M. wniosła o zasądzenie od pozwanego Towarzystwa (...) S.A. z siedzibą w W. kwoty 10.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 18 września 2015 roku do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia.

Powódka M. Z. wniosła o zasądzenie od pozwanego Towarzystwa (...) S.A. z siedzibą w W. kwoty 10.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 18 września 2015 roku do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia.

Obie sprawy zostały połączone do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia.

W uzasadnieniu powódki podały, że 29 kwietnia 2005 roku w N. w wyniku zdarzenia drogowego zmarł ich dziadek J. R.. Sprawca wypadku był ubezpieczony w zakresie odpowiedzialności cywilnej u strony pozwanej i został prawomocnie skazany za występki. Pozwana odmówiła wypłaty żądanych kwot.

Powódki wskazały, że z dziadkiem łączyły je bardzo dobre i bliskie relacje. Jego śmierć okazała się traumatycznym przeżyciem dla powódek. Jako podstawę prawną swego roszczenia powódki wskazały na art. 448 k.c. w związku z art. 24 § 1 k.c.

Pozwany Towarzystwo (...) S.A. z siedzibą w W. wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powódek kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu wskazał, że roszczenie jest wygórowane i nieadekwatne do odniesionych przez powódki krzywd. Zakwestionował również datę naliczenia odsetek ustawowych twierdząc, że należą się one od chwili ustalenia zadośćuczynienia za powstałą krzywdę.

Wyrokiem z dnia 21 lutego 2017 r. Sąd Rejonowy w Nidzicy zasądził od pozwanego na rzecz powódki A. M. kwotę 5.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 18 września 2015 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku i z dalszymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty. W pozostałym zakresie powództwo oddalił. Koszty postępowania wzajemnie zniósł. Nie obciążył pozwanego pozostałymi kosztami postępowania tymczasowo poniesionymi przez Skarb Państwa. Zasądził od pozwanego na rzecz powódki M. Z. kwotę 5.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 18 września 2015 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku i z dalszymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty.

Sąd Rejonowy ustalił, że w dniu 29 kwietnia 2005 roku w N. na ul. (...) A. O., prowadząc samochód marki T. (...) podczas zbliżania się do oznaczonego znakami pionowymi i poziomymi przejścia dla pieszych, nie zachował szczególnej ostrożności i nie ustąpił pierwszeństwa znajdującemu się na tym przejściu pieszemu J. R.. W wyniku tego doprowadził do potrącenia pieszego, który doznał rozległych obrażeń klatki piersiowej, brzucha oraz miednicy z masywnym krwotokiem wewnętrznym, następowym wstrząsem pourazowym i ostrą niewydolnością krążeniowo-oddechową, skutkujących jego śmiercią.

Sprawca zdarzenia ubezpieczony był od odpowiedzialności cywilnej w pozwanym Towarzystwie (...). Prawomocnym wyrokiem skazującym z dnia 16 listopada 2005 roku uznano A. O. za winnego spowodowania wypadku drogowego z dnia 29 kwietnia 2005 r. w N. i za to wymierzona mu została kara jednego roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 2 lat.

Pismem z dnia 19 sierpnia 2015 roku powódki reprezentowane przez (...) S.A. zwróciły się do pozwanego o zapłatę 20.000 zł tytułem zadośćuczynienia za krzywdę spowodowaną śmiercią ich dziadka. W odpowiedzi pozwany pismem z dnia 17 września 2015 roku odmówił wypłaty zadośćuczynienia.

Jak ustalił Sąd Rejonowy dziadek powódek J. R. przed śmiercią mieszkał w N.. Powódka A. M. ma obecnie 35 lat, w chwili zaś śmiertelnego wypadku dziadka miała lat 24, natomiast M. Z. obecnie ma 38, a w chwili zdarzenia miała 27 lat. Powódki z dziadkiem spotykały się często, wspólnie świętowali uroczystości rodzinne oraz wcześniej, gdy powódki chodziły do szkoły w N., przychodziły do dziadka na herbatę.

Powódki miały z dziadkiem bardzo dobre, serdeczne relacje. Spędzali razem wiele czasu, ponieważ w okresie wakacji dziadek przyjeżdżał do ich miejsca zamieszkania w N. na rowerze. J. R. zabierał powódki na wspólne wycieczki rowerowe, podczas których oglądali przyrodę i zbierali owoce runa leśnego.

Dziadek powódek w chwili śmierci spowodowanej wypadkiem drogowym miał 90 lat. Pomimo podeszłego wieku był jednak zdrowy i nie cierpiał na żadne poważne lub przewlekłe choroby. Do swojej śmierci był sprawny fizycznie i umysłowo, samodzielny i bardzo energiczny.

W chwili tragicznej śmierci dziadka powódka M. Z. była w ciąży i z racji swego stanu nie mogła zażywać żadnych antydepresantów. Powódka wraz ze swym mężem J. Z. regularnie chodzą na cmentarz, na którym został pochowany J. R.. Smutek po utracie dziadka powódki przeżywają wspólnie i przy okazji świąt lub spotkań rodzinnych bardzo ciepło wspominają zmarłego oraz pielęgnują o nim pamięć.

W ocenie Sądu Rejonowego roszczenie powódek znajdowało podstawę prawną w art. 436 § 1 k.c. w związku z art. 435 § 1 k.c. z uwagi na zdarzenie wywołujące szkodę, które miało miejsce przed 3 sierpnia 2008 r. Sąd I instancji był przy tym związany prawomocnym wyrokiem Sądu karnego skazującym sprawcę wypadku. Wskutek śmierci dziadka powódki doznały wstrząsu i przeżyć o charakterze traumatycznym, związanych z cierpieniem emocjonalnym takich jak żal, uczucie pustki, smutek, lęk. Negatywny skutek wypadku dotyczył sfery emocjonalnej powódek, ich więzi rodzinnych i funkcjonowania w codziennej rzeczywistości. Powódki bowiem mieszkały w niedalekiej odległości od dziadka, który regularnie je odwiedzał, od zawsze miały z nim zawsze bardzo dobre relacje, starały się spędzać z nim wiele czasu i dzieliły z nim wspólne zainteresowania jazdy na rowerze i podziwiania piękna przyrody. Dziadek powódek był osobą bardzo towarzyską i lubianą, był sprawny fizycznie i psychicznie do samej śmierci. Wśród członków rodziny powódek istnieje bardzo silna więź rodzinna. W ocenie Sądu Rejonowego doznana przez powódki krzywda wskazuje na zasadność dochodzonej pozwem wysokości zadośćuczynienia tylko do kwoty 5.000 zł. Mieści się ona w ramach wyznaczonych okolicznościami sprawy i treścią art. 448 k.c. oraz art. 24 k.c. O odsetkach ustawowych za opóźnienie Sąd orzekł na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 455 k.c., mając na względzie treść art. 817§ 1 i 2 k.c. O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 100 k.p.c.

Powyższy wyrok w części uwzględniającej powództwo zaskarżył apelacją pozwany zarzucając:

I. naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj.:

- art. 233 § 1 k.p.c., polegające na przekroczeniu przez Sąd I instancji granic swobodnej oceny materiału dowodowego, zebranego w niniejszej sprawie, skutkujące uznaniem, iż odpowiednią sumą zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę, doznaną przez powoda w związku ze śmiercią jego dziadka, w wyniku wypadku komunikacyjnego z dnia 29 kwietnia 2005 r. jest kwota w wysokości 5.000 zł, skoro wszechstronne rozważenie materiału dowodowego prowadzi do wniosku, że owa krzywda strony powodowej nie ma miejsca;

- art. 316 § 1 k.p.c. w związku z przepisem art. 448 k.c. w związku z przepisem art. 24 k.c. i przepisem art. 481 § 1 k.c., polegające na niezastosowaniu przez Sąd I Instancji w/w przepisów i nie zasądzeniu odsetek ustawowych za opóźnienie od zasądzonej na rzecz powoda kwoty tytułem zadośćuczynienia od dnia wyrokowania, tj. od dnia 24 lutego 2017 r., skoro w/w przepisy prawa nie czynią wyłomu w zasadzie, że sąd ocenia stan sprawy według chwili orzekania (art. 316 § 1 k.c. w zw. z art. 363 § 2 k.c.);

- art. 328 § 3 k.p.c. polegające na nie zawarciu w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku wskazania podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie, mianowicie ustalenia faktów, które Sąd I instancji uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł i przyczyn dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej oraz wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku w tym względzie wraz z przytoczeniem przepisów prawa, zwłaszcza w zakresie zasadności roszczenia powódek;

II. naruszenie przepisu prawa materialnego, tj.:

- art. 448 k.c. w zw. z art. 24 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i błędną wykładnię, polegające na ustaleniu przez Sąd I instancji większego rozmiaru krzywdy doznanej przez powoda w związku ze śmiercią jego dziadka J. R., w wyniku wypadku komunikacyjnego z dnia 29 kwietnia 2005 r., aniżeli wynika to z materiału dowodowego zgromadzonego w niniejszej sprawie, skutkujące nieprawidłowym rozumieniem przez Sąd I instancji zwrotu „odpowiednia suma” i uznaniem, iż odpowiednią sumą zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną przez powódki w związku z tym krzywdą jest kwota w wysokości 5.000 zł dla każdej z nich, podczas gdy zebrany w toku postępowania materiał dowodowy oraz okoliczności sprawy prowadzą do wniosku, iż owa krzywda po stronie powodowej nie ma miejsca;

- błędną wykładnię przepisu art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. i w zw. z art. 448 k.c. i przyjęcie, że odsetki od zasądzonej na rzecz powodów kwot tytułem zadośćuczynienia należą się od dnia 1 października 2015 r. do dnia zapłaty, podczas gdy z treści ustalonego w sprawie stanu faktycznego, podstawy ustaleń faktycznych w sprawie oraz linii orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że jedynym słusznym terminem powstania po stronie pozwanego stanu opóźnienia w zapłacie należnych powodom świadczeń, a w konsekwencji początkiem terminu naliczania odsetek ustawowych od zasądzonych kwot zadośćuczynienia jest data wydania wyroku przez Sąd I instancji.

Wskazując na powyższe zarzuty pozwany wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonej części i oddalenie powództwa w całości oraz zmianę orzeczenia o kosztach procesu przez ich zasądzenie od powódek na rzecz pozwanego według norm przepisanych, ewentualnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na apelację powódki wniosły o oddalenie apelacji wskazując na trafność orzeczenia Sądu Rejonowego.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest niezasadna.

Sąd I instancji prawidłowo przeprowadził postępowanie dowodowe i orzekł na podstawie wszystkich zaoferowanych przez strony dowodów, dokonując trafnej ich oceny. Ocena wiarygodności i mocy dowodów została przeprowadzona w granicach przysługującej Sądowi I instancji z mocy art. 233 § 1 k.p.c. swobody osądu. Poczynione zostały na podstawie analizy dowodów, których ocena nie wykazała błędów natury faktycznej, czy logicznej, znajdując swoje odzwierciedlenie w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia. Sąd Rejonowy wskazał, jakie fakty uznał za udowodnione, na czym oparł poszczególne ustalenia.

Wbrew zarzutom Sąd Rejonowy nie dopuścił się naruszenia powołanych w apelacji przepisów prawa materialnego oraz procesowego, ponieważ poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne, na podstawie, których wyciągnął właściwe wnioski, dające podstawę do podjęcia przedmiotowego rozstrzygnięcia. Ustalenia te i ocenę Sąd Okręgowy przyjmuje za własne, zwracając uwagę, że nie ma wobec tego potrzeby procesowej przeprowadzania na nowo w uzasadnieniu tego orzeczenia oceny każdego ze zgromadzonych dowodów, a wystarczy odnieść się do tych ustaleń i ocen, które zostały zakwestionowane w apelacji (por. wyrok Sądu Najwyższego z 10 października 1998r., III CKN 650/98, OSNC 1999/3/60, wyrok Sądu Najwyższego z 4 kwietnia 2003r., III CKN 1217/00, niepublikowany i wyrok Sądu Najwyższego z 27 listopada 2003r., II UK 156/03, Lex nr 390069, wyrok Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2010r., II PK 312/09, LEX nr 602700 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 9 lutego 2012r., III CSK 179/11, LEX nr 1165079).

W niniejszej sprawie ustalenie adekwatnego do krzywdy powódek zadośćuczynienia niewątpliwie utrudniał stosunkowo długi okres czasu, który upłynął od tragicznej śmierci J. R. do wystąpienia z powództwem o zadośćuczynienie przez powódki (11 lat).

Niemniej jednak Sąd pierwszej instancji, prawidłowo stwierdził wystąpienie krzywdy po stronie powódek, jak i też prawidłowo określił wysokość zadośćuczynienia należnego każdej z nich.

Apelacja nie zawiera natomiast argumentacji, która mogłaby skutecznie podważyć rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego w tym zakresie.

Pozwany stawiając zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. wskazał jedynie, że wszechstronne rozważenie materiału dowodowego prowadzi do wniosku, że po stronie powódek nie wystąpiła żadna krzywda. Podobna argumentacja została przedstawiona, przy zarzucie naruszenia art. art. 448 k.c. w zw. z art. 24 k.c.

Sąd Okręgowy nie podziela powyższego stanowiska pozwanego. W ocenie Sądu drugiej instancji, materiał dowodowy zebrany w sprawie wskazuje, że po stronie powódek zaistniała krzywda związana z tragiczną śmiercią ich dziadka. Upływ czasu może złagodzić traumę i wspomnienia, ale ból pozostanie z uwagi na okoliczności śmierci osoby bliskiej.

Taki wniosek płynie z dowodu z zeznań stron oraz z dowodu z opinii biegłego z zakresu psychologii.

Z dowodów tych wynika, że relacje powódek ze zmarłym dziadkiem były dobre. Mieli wspólne zainteresowania, wspólnie spędzali czas nie tylko podczas świąt. Obecnie powódki odwiedzają grób dziadka i wspominają go przy okazji uroczystości rodzinnych, co niewątpliwie świadczy o tym, że powódki nadal kultywują pamięć o zmarłym. Biegła wskazała także na żal, pustkę, smutek i lęk spowodowaną śmiercią dziadka.

Należy pamiętać, że ze względu na charakter spraw o zadośćuczynienie, rzeczywiste stosunki między powodem a zmarłą osobą, mogą zrelacjonować osoby, które same doznały uszczerbku. Niemniej jednak potwierdzeniem tego dowodu jest treść opinii biegłego, która koresponduje z relacjami powódek. W dowodzie z przesłuchania stron Sąd Okręgowy nie dopatrywał się przewartościowania relacji łączących powódki ze zmarłym dziadkiem, czy też próby wyolbrzymienia krzywd powódek.

Powódki jednoznacznie opisały dobre relacje z dziadkiem oraz szok, który został wywołany wiadomością o jego tragicznej śmierci. Zdaniem Sądu drugiej instancji, powyższe okoliczności wprost wskazują, że po stronie powódek powstała krzywda związana z tragiczną śmiercią ich dziadka.

Należy również zauważyć, że w świetle art. 278 k.p.c. rolą biegłego jest jedynie wsparcie sądu wiedzą specjalną w zakresie możliwości poczynienia w sprawie istotnych okoliczności, a nie zastąpienie strony we wskazaniu faktów, które wykazały dowody osobowe.

Ponadto przepis art. 446 § 4 k.c., ani przepis art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. nie wiąże wystąpienia krzywdy ze szkodą ujętą w kategoriach medycznych.

Z opinii biegłej psycholog wynika, że w związku ze śmiercią dziadka powódki nie wymagały w przeszłości, jak i obecnie leczenia psychologicznego. W ocenie biegłej psycholog, żałoba po śmierci dziadka miała typowy przebieg i nie wywołała u powódek depresji i zaburzeń adaptacyjnych.

Odnosząc się do powyższych wniosków wskazać należy, że ustawodawca w żadnym miejscu nie premiuje osób o słabszej konstrukcji psychicznej, reagujących intensywniej na sytuację traumatyczną, a gorzej traktuje roszczenia osób o osobowości zamkniętej, kumulujących w sobie wewnętrzne emocje.

Strona pozwana wskazała, że z opinii biegłej wynika, iż żałoba powódek po śmierci dziadka miała typowy charakter.

Jednak analiza zachowania powódek po uzyskaniu informacji o nagłej śmierci dziadka, ich postępowanie w kolejnych latach, kultywowanie pamięci zmarłego świadczą o tym, że tragiczna śmierć dziadka wywołała u powódek smutek i cierpienie. Krzywda powódek była tym bardziej dotkliwa, że śmierć nastąpiła niespodziewanie, nagle.

Należy zauważyć, że zawsze ze śmiercią człowieka łączy się ból i cierpienie osób bliskich, bez względu na to, czy chodzi o odejście osoby młodej, czy też osoby w podeszłym już wieku.

Gdy śmierć ma charakter nagły, wywołany przyczyną zewnętrzną, a nie chorobą samoistną, u osób bliskich w pełni uzasadnione jest przekonanie, że gdyby nie doszło do tego zdarzenia, to osoba ta mogłaby żyć przez jeszcze wiele lat.

Nietrafny był też argument apelacji, negujący wystąpienie u powódek krzywdy w związku z upływem czasu od tragicznej śmierci dziadka (11 lat).

Zdaniem Sądu odwoławczego, w przypadku krzywdy - rozumianej, jako ujemne następstwo w sferze przeżyć psychicznych człowieka - szkoda nie ulega wraz z upływem czasu jakiemś unicestwieniu, a roszczenie o zadośćuczynienie wygaśnięciu.

Reasumując wskazać należy, że Sąd Rejonowy prawidłowo stwierdził wystąpienie u powódek krzywdy powstałej na skutek śmierci dziadka oraz prawidłowo ustalił kwotę zadośćuczynienia.

Apelujący kwestionował także przyjętą przez Sąd Rejonowy datę zasądzenia odsetek za opóźnienie.

Zobowiązane do zapłaty zadośćuczynienia ma charakter zobowiązania bezterminowego, przekształcenie więc go w zobowiązanie terminowe może nastąpić w wyniku wezwania wierzyciela (pokrzywdzonego) skierowane wobec dłużnika do spełnienia świadczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z 22 lutego 2007r., I CSK 433/06, Lex 274209).

Sąd Okręgowy podziela pogląd wyrażony w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2011r. (sygn. akt V CSK 38/11, Lex 1129170), że żadne z powyższych rozwiązań nie może być uznane za wyłącznie właściwe. Zgodnie z art. 481 k.c. odsetki należą się za samo opóźnienie w spełnieniu świadczenia, choćby wierzyciel nie poniósł żadnej szkody i choćby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik nie ponosi odpowiedzialności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2000r., II CKN 725/98, OSNC 2000, Nr 9, poz. 158). Jeżeli zobowiązany nie płaci zadośćuczynienia w terminie wynikającym z przepisu szczególnego lub w terminie ustalonym zgodnie z art. 455 k.c., uprawniony nie ma możliwości czerpania korzyści z zadośćuczynienia, w konsekwencji odsetki za opóźnienie w zapłacie należnego zadośćuczynienia już od tego terminu powinny się należeć uprawnionemu. Stanowiska tego nie podważa pozostawienie przez ustawę zasądzenia zadośćuczynienia i określenia jego wysokości w pewnym zakresie uznaniu sądu. Przewidziana w art. 445 § 1 i art. 448 k.c. możliwość przyznania przez sąd odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia za krzywdę nie zakłada, bowiem dowolności oceny sądu, a jest jedynie konsekwencją niewymiernego w pełni charakteru okoliczności, decydujących o doznaniu krzywdy i jej rozmiarze.

Ponadto zgodnie z art. 14 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych (...), zakład ubezpieczeń wypłaca odszkodowanie w terminie 30 dni licząc od dnia złożenia przez poszkodowanego lub uprawnionego zawiadomienia o szkodzie.

W tych okolicznościach prawidłowo Sąd Rejonowy przyjął początkową datę naliczania ustawowych odsetek na 18 września 2015r., wobec odmowy przez pozwanego przyznania zadośćuczynienia pismem z 17 września 2015r.

Bezzasadny jest zarzut naruszenia przez Sąd Rejonowy art. 328 § 2 k.p.c. W judykaturze przeważa pogląd, w myśl którego strona może powołać się na zarzut wadliwego sporządzenia uzasadnienia i zarzut taki można ocenić jako zasadny, gdy z powodu braku w uzasadnieniu elementów wskazanych w art. 328 § 2 k.p.c. zaskarżony wyrok nie poddaje się kontroli instancyjnej (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 1999 r., III CKN 460/98, oraz z dnia 26 lipca 2007 r., V CSK 115/07). Uzasadnienie zaskarżonego wyroku zawiera wszystkie wymagane przez ustawodawcę elementy, w szczególności wskazana została podstawa faktyczna i prawna rozstrzygnięcia. Sąd wskazał, którym dowodom nie dał wiary i wyjaśnił przyczyny tego stanowiska. W oparciu o treść uzasadnienia Sąd Okręgowy mógł przeprowadzić kontrolę orzeczenia.

Jedynie na podstawie art. 350 § 1 i 3 k.p.c. Sąd Okręgowy sprostował oczywistą omyłkę w komparycji zaskarżonego wyroku poprzez wykreślenie słowa (...), gdyż tego rodzaju wyroki nie są znane ustawie.

Mając zatem na uwadze wskazane wyżej okoliczności Sąd Okręgowy na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł, jak w wyroku.

O kosztach procesu za instancję odwoławczą orzeczono na podstawie art. 98 § 1 w zw. z art. 99 i art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 2 i § 10 ust 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2016 poz.623). Pozwany jest stroną przegrywającą sprawę w postępowaniu apelacyjnym i dlatego powinien ponieść koszty procesu, które stanowiły opłaty za czynności radcy prawnego przed Sądem II instancji w wysokości po 450 zł , poniesione przez każdą z powódek przy uwzględnieniu, iż zgodnie z orzecznictwem w razie połączenia kilku spraw do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia, zwrot kosztów procesu przysługuje stronie odrębnie w każdej z połączonych spraw (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2012 r., I CZ 164/11).

Dorota Ciejek Bożena Charukiewicz Krystyna Skiepmo